

Posudek oponenta disertační práce

Student: Tomáš Rezek

Název práce: The Influence of Cyber Terrorism Threat on the American Security Policy

Obor: Mezinárodní teritoriální studia

Oponent: Radim Polčák

Pracoviště: Ústav práva a technologií Právnické fakulty Masarykovy univerzity

I.

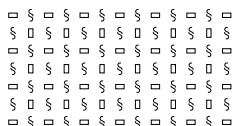
Výsledky práce (včetně komentáře o publikaci výsledků nebo jejich přijetí k publikaci a hodnocení, zda přináší nové poznatky)

Informace o dosavadní publikační činnosti doktoranda ani souborná informace o publikaci disertační práce nebo jejích částí nebyla součástí podkladů, které oponent obdržel. Oponent tedy tuto kategorii nehodnotil.

II.

Aktuálnost zpracovaného tématu

Téma práce není úplně nové, ale je stále vysoce aktuální. Problém, který soudobé sociální vědy označují novým termínem „kybernetická bezpečnost“ představuje pro národní a mezinárodní politickou i právní doktrínu vzhledem k svým specifickým rysům vysoce palčivé téma. Pojetí

□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §

tohoto problému, které zvolil doktorand ve své práci, je vzhledem k charakteru práce vhodné a dostatečně obsahově nosné.

Práce, přestože je psána anglicky a má ambice zařadit se do současného mezinárodního diskursu, má dle názoru oponenta význam především pro aktuální českou doktrínu v oboru mezinárodních studií a obecně sociálních věd. Oproti vývoji v USA je totiž u nás téma národní kybernetické bezpečnosti prozatím vyhrazeno především odbornému diskursu a nemá tedy širší politické souvislosti. Analýza a diskuse provedená v předložené práci přitom přináší poučné informace o směrech a dynamice, kterou může dát fenoménu kybernetické bezpečnosti jeho obecnější politizace. Dle názoru oponenta přitom skutečnost, že národní politika do značné míry formuje směry vývoje bezpečnostních nástrojů, není sama o sobě na škodu. V České republice tak například máme prakticky vyřešen problém obecné legislativy k ošetření kybernetických bezpečnostních incidentů a mohlo by se zdát, že jsme oproti USA v tomto směru napřed (v USA se tento typ legislativy zasekl a příslušná předloha se až nyní po několika letech vrací k projednání) – na rozdíl od USA však u nás o otázce nastavení jednotlivých zákonných mechanismů neprobíhala širší politická diskuse a návrh zákona tak přes všechny politické turbulence proplul celým legislativním procesem prakticky bez povšimnutí veřejnosti i dominantních politických struktur.

III.

Struktura práce – zvolené metody zpracování

Metodologie je v práci vysvětlena specificky a srozumitelně. Na vkus oponenta mohla být metodologickému instrumentáriu možná věnována poněkud větší pozornost, neboť daní za stručnost je v tomto případě menší míra zpětné ověřitelnosti především jednotlivých analytických postupů. To však vzhledem k celkové orientaci práce není nijak výrazně na škodu.

Za skutečný metodologický problém však lze dle názoru oponenta považovat snahu doktoranda stanovit si po vzoru tradičního sovětského akademismu hypotézy a ty posléze postupně ověřovat. Podobně, jako je známkou punku nosit sluchátka naruby, stalo se v našem akademickém prostředí v minulých dobách známkou vědeckosti stanovení hypotézy a její následné ověřování a tohoto nešvaru, který v mezinárodním srovnání působí až pitoreskně, se stále nemůžeme setrást.

Tento metodologický přístup má své místo v přírodních vědách, ale u společenských věd je smysluplný pouze ve velmi výjimečných případech. Hypotéza totiž musí mít charakter logického výroku a následné ověření je, vedeno korespondenční teorií pravdivosti, záležitostí konfrontace

□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §

□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §

hypotézy s pokud možno co nejvěrnějším obrazem reality získaným empiricko-logickou analýzou shromážděných dat.

Ve společenských vědách však nejde o to, že by měly výstupy vědecké práce pouze konstatovat nějaký objektivně existující stav resp. toto konstatování ověřovat, neboť předmětné otázky nemají výlučně empirický charakter – dominantní komponentou zájmového substrátu jsou totiž též otázky normativní, přičemž o pravidle nemůžeme logicky prohlásit, zda je pravdivé, ale pouze můžeme hodnotit jeho platnost, vhodnost, potřebnost apod.

V předložené práci se snaha o opravdovou (naši) vědeckost projevuje tím, že hypotézy jsou formulovány naivně a k jejich ověření pak zdaleka není nutno o předmětných otázkách přemýšlet do hloubky, v níž se jim věnuje výklad. Je-li ambicí práce soutěžit o mezinárodní pozornost – a dle názoru oponenta na to obsahově předložený text bezesporu má – může ji tato metodologická naivita silně diskriminovat. Formulace hypotéz a jejich následného ověření totiž čtenáře, který pase po zajímavých závěrech, spolehlivě odradí. Ne, že by v práci tyto zajímavé závěry nebyly, ale pokud se jako její zásadní výstup prezentuje ověření naivních hypotéz, je velmi pravděpodobné, že ji potenciální čtenář odloží ještě před tím, než se s jejími (skutečnými) vývody bude mít příležitost seznámit.

IV.

Připomínky k textu

Za velký klad práce považuje oponent její přehlednost. Jednotlivá témata jsou postupně otevírána rozpracovávána v logickém sledu a práce je i chvályhodně tematicky konzistentní (dle názoru oponenta by si práce tuto míru přehlednosti zachovala díky vnitřní logické systematice i tehdy, nebyla-li by rozkouskována do titěrných, do sebe hluboko se nořících částí – viz dále). Za pozitivní považuje oponent rovněž skutečnost, že se práce nepokouší o nějaké všeobjímající definice. Především v otázce vymezení pojmu kyberprostoru se tak doktorand nepouští do beznadějného pokusu o stanovení jeho formálních znaků nebo hranic, ale spíše analyticky hodnotí jednotlivé aspekty jeho existence a dosavadního vývoje. Tato část práce je přitom dle názoru oponenta pro celý obsah práce klíčová, neboť se k ní následně vztahují konkrétní otázky související s bezpečností a obranou centrálních funkcionalit a hodnot informační společnosti.

Namísto slovníkových hesel však mohl doktorand dle názoru oponenta poněkud více pracovat s původními prameny oborů, které se konstrukci kyberprostoru specificky věnují, tj. teoretické kybernetiky a informační teorie (příp. informační filozofie). Kyberprostor by totiž bylo zřejmé

□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §

□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §

možno označit Wienerovými slovy za uměle vytvořené prostředí, kde „život nachází svůj domov,“ tj. za místo, které má přirozenou schopnost čelit entropii (vnitřně se organizovat). Bezpečnostní rizika lze touto logikou popsat jako elementy působící tlak na jeho organizační schopnost resp. jako situace, v nichž je organizační efekt kyberprostoru narušen nebo zpochybněn. Terorismus pak je v tomto směru možno vnímat jako bezpečnostní riziko takové intenzity, že může mít na vývoj kyberprostoru fatálně chaotický efekt – tomu pak logicky odpovídají způsoby, jimiž je nutno této míře chaotizace bránit. Pokud doktorand tato jednoduchá obecná východiska pominul, připravil se o možnost elegantně konfrontovat empirické či logické poznatky získané díky studiu statistických dat s filozofickou podstatou předmětu svého zkoumání, tj. s organizační strukturou informační společnosti.

Podobně je škoda, že text nepracuje s poznatky kulturních věd zabývajících se studiem kyberprostoru, ať už jde přímo o otázku tzv. kyberkultury, teorie tzv. vědomostních stromů (trees of knowledge) nebo fenoménu virtualizace. Skutečnost, že práce v tomto směru neobsahuje ani základní literaturu, je dle názoru oponenta vážným nedostatkem, který se negativně podepisuje na její celkové vědecké hodnotě.

Z pohledu oboru, jemuž se oponent odborně věnuje, tj. práva, lze další obsahový problém práce vidět v nedostatečném odlišení otázek vnitrostátního práva a mezinárodního práva veřejného. Není tak zcela jasné, zda resp. ve kterých částech je práce založena na národním pohledu, který je typický dominancí národního ústavního práva, nebo na perspektivě mezinárodního práva veřejného, která je naopak typická a priori nezájmem o národní právní úpravu a totálním důrazem na mezinárodní závazky. V tomto směru se na práci negativně projevuje absence základní literatury z oboru mezinárodního práva veřejného – její zahrnutí do jinak úctyhodného kmene odborných pramenů nebylo v tomto případě zcela nutné, ale doktorand se tak mohl vyvarovat systematických nepřesností a dát svým myšlenkám dotýkajícím se právní regulace bezpečnostních nástrojů k potírání kybernetických bezpečnostních incidentů poněkud jasnější strukturu.

Podobně problematickým se oponentovi jeví, pokud práce analyzuje obsah různých tematicky příbuzných dokumentů, které však z hlediska účelu a praktického fungování mají diametrálně odlišný charakter – je tedy dle názoru oponenta velmi problematické, pokud jsou v textu synteticky zpracovávány na základě pojmové podobnosti dokumenty mající charakter závazných právních pravidel (těch je minimum), dokumentů z legislativního procesu, organizačních instrukcí, pozičních dokumentů nebo politických proklamací (zde ještě navíc v rozlišení na dokumenty mířené národnímu publiku a mezinárodnímu společenství). Tento nedostatek každopádně mírní specifikace resp. typologie těchto dokumentů v seznamu použitých pramenů.

□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §

□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §

V otázce zbraní hromadného ničení dle názoru oponenta práci trochu chybí přesah do problematiky krizového řízení. Dva permanentní interpretační problémy, tj. interpretace kybernetického útoku jako užití síly s dopadem na národní suverenitu a interpretace kybernetického útoku jako užití zbraně hromadného ničení, je totiž možno z hlediska vnitrostátní obranné doktríny vnímat též prostřednictvím kategorií standardně vymezujících výjimečné stavy (tj. skutečné nebo hrozící materiální škody, ztráty apod.), tzn. kategorií, s nimiž právě pracuje obor krizového řízení.

Veden svou rolí, tj. oponovat předložené práci, zaměřil se oponent výše na obsahové aspekty práce, které považuje za problematické. A contrario to znamená, že vše ostatní, a toho je v textu valná většina, se oponentovi jeví jako bezproblémové. Není úkolem oponenta práci vyloženě chválit (to má při obhajobě obstarat sám doktorand) – pokud by však měl oponent některou část práce vyloženě vyzdvihnout jako výjimečně zajímavou, jednalo by se zřejmě o devátou část věnovanou případovým studiím. V tomto směru je ale škoda, a to platí pro práci jako pro celek, že práce není psána česky. Může tak sice dosáhnout na širší potenciální publikum, avšak speciálně českému prostředí by se řadu poznatků hodilo předložit spíše v naší mateřštině (mimo jiné i proto, že najít u nás výše postaveného politika, který by byl schopen si předloženou práci přečíst, představuje velmi obtížný úkol). Proti tomuto názoru lze sice postavit empiricky podložené tvrzení, že výše postavený český politik zpravidla nečte nic, co by mělo nějakou odbornou hodnotu (tedy ani to, co je napsáno česky) – přesto by ale dobré mít toto pojednání k dispozici pro případ, že by některý z aktivních účastníků našeho politického diskursu z nějakého důvodu projevil zájem se o předmětné problematice něco dozvědět.

V.

Jazyková a grafická úroveň

Z formálního hlediska má práce standardní úroveň. Je psána funkčním stylem, který tomuto typu textu dobře svědčí. Oponent není rodilým mluvčím, takže nebyl schopen do důsledku posoudit jazykovou úroveň práce – nejeví se však oponentovi, že by v tomto směru práce vykazovala nějaké vážnější nedostatky.

Jediný formální aspekt, který se oponentovi na práci vyloženě nelíbí, je přílišné kouskování textu do jednotlivých kapitol a podkapitol. Za situace, kdy i nejskvělejší společenskovední texty si vystačí s jednou úrovní podkapitol, není nutné dělit text disertace do čtyř úrovní. Rovněž nepřispívá čtivosti textu, pokud je dělení tak časté, že některé podkapitoly jsou tvořeny třeba i jen jedním nebo dvěma odstavci.

□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □
§ □ § □ § □ § □ § □ § □ §
□ § □ § □ § □ § □ § □ § □

VI.

Otázky k obhajobě

Do diskuse k obhajobě doporučuje oponent, aby se doktorand vyjádřil k otázce, za jakých okolností má dle jeho názoru za stávající situace USA nikoli pouze právo, ale přímo povinnost aktivně bránit svůj kyberprostor před vnějším kybernetickým útokem.

VII.

Předepsaná formulace závěrů

Celkově byl oponent k obsahovou i formální kvalitou předložené práce spokojen. Shora uvedené nedostatky nemají zásadní povahu a oponent tak nevidí žádnou překážku její úspěšné obhajoby. Proto dospěl oponent k celkovým hodnotícím závěrům, jak uvedeno níže.

Autor ve své disertační práci

- prokázal** schopnost samostatné tvůrčí práce v daném oboru
- neprokázal** schopnost samostatné tvůrčí práce v daném oboru

Práce

- splňuje** požadavky standardně kladené na disertační práce v daném oboru.
- nesplňuje** požadavky standardně kladené na disertační práce v daném oboru.

V Bruselu dne 21. 4. 2015